

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

“Αγαπούσα την πόλη. Ήμασταν ανώνυμοι, και ακόμα και τότε είχα την αίσθηση ότι οι πόλεις ήταν ενδοτικές· ότι υποχωρούσαν και [μας] άνοιγαν χώρο.”

— Sheridan Hay, *The Secret of Lost Things* (2008)

“Πόσα περίεργα δεν μπορεί κανείς να βρει σε μια μεγάλη πόλη, φτάνει να ξέρει πώς να περπατήσει με τα μάτια του ανοιχτά. Η ζωή είναι γεμάτη αθώα τέρατα.”

— Charles Baudelaire

Το συγκεκριμένο αποτελεί μάθημα εμβάθυνσης σε ζητήματα Ιστορίας και Θεωρίας της Αρχιτεκτονικής. Χρησιμοποιεί για τον σκοπό αυτό το σύμπλοκο των εννοιών ‘χώρος’ και ‘πολιτισμός’ ως τον ευρύτερο ορίζοντα κατανόησης της αρχιτεκτονικής και των φαινομένων της, σε αντίθεση με άλλες προσεγγίσεις που μπορεί να εστιάζουν στενότερα στο δομικό/ τεχνικό ή το λειτουργικό της περιεχόμενο. Το μάθημα αποτελείται από δύο παράλληλα μέρη που αναλαμβάνουν οι δύο διδάσκουσες, και που θα εναλλάσσονται κατά τη διάρκεια του εξαμήνου.

Το ένα, έχει ιστορική κατεύθυνση και επικεντρώνεται θεματικά στη σύγχρονη δυτική πόλη θεωρούμενη ως αποτέλεσμα θεμελιακών οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών που συντελέστηκαν κατά τους τρεις τελευταίους αιώνες και που επαναπροσδιόρισαν την χωρική και την πολιτισμική της ταυτότητα ως νεωτερικής, ήτοι σημαντικά διαφοροποιημένης από την πρότερη παραδοσιακή της αντίστοιχη, με όραμα και προσανατολισμό προς το μέλλον. Τα κέντρα της νεωτερικότητας – αν και γεωγραφικά ταυτισμένα με προγενέστερά τους στον χάρτη του λεγόμενου ‘δυτικού κόσμου’ και μεταμορφωμένα μέσα σε χρόνο ανύποπτο στις μεγάλες μητροπόλεις του βιομηχανικού πολιτισμού – εμφανίζουν μια ιδιόμορφη σχέση με τον χρόνο και την ιστορία. Διατηρούν μέσα από πολλαπλές διαθλάσεις στοιχεία από το αναγεννησιακό και/ή αρχαίο τους παρελθόν ενώ κατηγορηματικά απορρίπτουν άλλα. Ιδέες, όπως λειτουργικότητα, υγιεινή, έλεγχος/ επιτήρηση, αλλά και συμβολισμός (ιδωμένος τώρα μέσα από το σύγχρονο πρίσμα της θεωρίας των επιστημών), διαμορφώνουν το νέο χωρικό φαινόμενο/ πρότυπο που φέρεται ως ‘μοντέρνα μεγαλούπολη’. Βασικό του γνώρισμα, ο κεντρικός σχεδιασμός ταυτισμένος με μια προγραμματική συνθήκη κεντρικού ελέγχου στο όνομα της ευνομίας και της διασφάλισης μιας ειρηνικής συνύπαρξης των ετερογενών πληθυσμιακών ομάδων που φιλοξενεί. Η συνεχώς αυξανόμενη εξειδίκευση των λειτουργιών – και συνεπώς η επαύξηση των αρχιτεκτονικών τυπολογιών – δεν αρκεί ως παράγοντας ουσιαστικής ετερογένειας και ιδανικής (συν)κατοίκησης απέναντι σε ένα μοντέλο χωρικής έκφρασης το οποίο στοχεύει με κάθε τρόπο στη μνημειοποίηση, και ως εκ τούτου στην απογύμνωση του δημόσιου χώρου από το ζωτικής σημασίας αποτύπωμα του καθημερινού του χρήστη, του οποίου ο ρόλος έτοι περιορίζεται σε εκείνον του απλού παρατηρητή.

Όμως το μοντέλο αυτό του δυτικού άστεως, με όλον τον πολιτισμικό μονοκεντρισμό του, χαρακτηρίζεται από μια ιδιότυπη ευφυΐα, – μια ευφυΐα που συντελεί στην επιβίωσή του και που αναφέρεται στο γεγονός της λειτουργίας του ως ανεξάντλητου υποδοχέα του ξένου και του αλλότριου. Ο ξένος καταφέρνει να υπάρχει μέσα στο αστικό μόρφωμα της μοντέρνας πόλης ακόμα και αν αυτή φροντίζει να απαλείφει συστηματικά όλα τα υλικά του ίχνη. Η παρουσία του, όπου δεν παραμένει αόρατη, περιφερειακή, και άρα μη επιτελεστική, δημιουργεί προϋποθέσεις κριτικού αναστοχασμού της ίδιας της πόλης και των δομών της, μέσα από σχέσεις αντίθεσης, υβριδισμού, αποξένωσης, ή παραδοξότητας που η παρουσία του αυτή προκαλεί.

Το δεύτερο μέρος του μαθήματος, αφορά τη συνεισφορά της θεωρίας και αποσκοπεί στην κριτική διαπραγμάτευση εννοιών που αφορούν τον χώρο και τον πολιτισμό με την βοήθεια ερμηνευτικών εργαλείων προερχόμενων από ένα μεγάλο εύρος γνωστικών πεδίων, όπως η ανθρωπολογία, οι πολιτισμικές σπουδές, και

η κριτική της λογοτεχνίας. Αφού εισαχθεί η ίδια η έννοια του πολιτισμού και του περιεχομένου του, καθώς και οι πολιτισμικές ταξινομήσεις και ιεραρχίες, θα συζητηθούν έννοιες που αφορούν τον χώρο σε σχέση με την μικροκλίμακα του ανθρώπινου σώματος, οι πρακτικές του σώματος, οι τελετουργίες της καθημερινότητας ως καθημερινές πρακτικές, όπως επίσης η εξέλιξη της σχέσης του δημόσιου και του ιδιωτικού χώρου σε σχέση με τις πρακτικές αυτές.

Τέλος, η ανάγνωση της νεωτερικότητας μέσα από τον χώρο του δρόμου της μητρόπολης, θα οδηγήσει στην εισαγωγή θεματικών όπως η μνήμη και η αφηγηματικότητα. Αν η ιστορική προσέγγιση του μαθήματος προτίθεται ως η περιγραφική σκοπιά του υπό εξέταση φαινομένου του αστικού χώρου της νεωτερικότητας από την ανάδυσή του και σε όλον τον 19^ο αιώνα, η θεωρητική, με την πιο καθολική της εποπτεία, συνεισφέρει το κριτικό υπόβαθρο της κατανόησης, ερμηνείας, και ως έναν βαθμό της διερεύνησης δυνατοτήτων άρσης των όποιων εμπλοκών και αδιεξόδων αυτός ο χώρος δημιουργεί στο μοντέρνο υποκείμενο.

ΛΙΞΕΛΩΓΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα βασίζεται στη στενή συνεργασία διδασκουσών και φοιτητών/τριών. Οργανώνεται στη βάση τριών συναντήσεων με τη μορφή διάλεξης και συζήτησης, με εναλλασσόμενη παρουσία των διδασκουσών στο αμφιθέατρο, καθώς και με την συμμετοχή προσκεκλημένων ομιλητών ομοεθελών μέσα στο εξάμηνο. Οι συναντήσεις – διαλέξεις του μαθήματος λαμβάνουν χώρα στο Αμφιθέατρο κάθε Τρίτη, 11:00-14:00. Οι διδάσκουσες δέχονται τους φοιτητές και τις φοιτήτριες σε κατ' ιδίαν συναντήσεις κατά τις τακτές ώρες γραφείου τους.

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες αναμένεται να εξεταστούν μέσα από δύο γραπτές εξετάσεις: μια στο μέσον περίπου του εξαμήνου για το **40%** του συνολικού βαθμού (προαιρετική) και μια στο τέλος του εξαμήνου για το **60%** (ή το 100%) του βαθμού, αναλόγως.

Προαιρετικό είναι επίσης το ενδεχόμενο της εκπόνησης μιας ερευνητικής μελέτης μικρής έκτασης (ατομικής ή ομαδικής των δύο ατόμων), την οποία οι φοιτητές/τριες θα παρουσιάσουν στην τάξη και θα παραδώσουν στο τέλος του εξαμήνου σε μορφή τεύχους, για ένα επιπλέον ποσοστό **10%** επί του συνολικού βαθμού. Στην περίπτωση αυτή θα απαιτηθεί η στενότερη συνεργασία των φοιτητών/τριών με την διδάσκουσα της επιλογής τους σε τακτικές συναντήσεις/ διορθώσεις (2 κατ' ελάχιστον) στη διάρκεια του εξαμήνου.

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ακολουθούν ενδεικτικοί τίτλοι πηγών οι οποίες διατίθενται και μέσα από το σύστημα 'Εύδοξος'. Με σκούρα (bold) σημειώνεται το σύγγραμμα που αποτελεί κύριο βοήθημα για το ιστορικό σκέλος του μαθήματος.

- Benjamin, Walter. *Σαρλ Μπωντλαίρ, ένας λυρικός στην ακμή του καπιταλισμού*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2002.
- Benjamin, Walter. *The arcades project*. Cambridge, Mass.: Belknap Press, 1999.
- Bourdieu, Pierre. *Η αίσθηση της πρακτικής*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2006.
- De Certeau, Michel. *Επινοώντας την καθημερινή πρακτική*. Αθήνα: Σμίλη, 2010
- Dodge, Hazel / Connolly Peter. *Η αρχαία Πόλη*. Αθήνα: Πατάκης, 2001.
- Douglas, Mary. *Καθαρότητα και Κίνδυνος*. Αθήνα: Πολύτροπο, 2006.
- Elias, Norbert. *Η διαδικασία του πολιτισμού*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια,
- Ευαγγελίδης, Βασίλης. *Η αγορά των πόλεων της Ελλάδας από τη Ρωμαϊκή κατάκτηση έως τον 3ο αι. μ.Χ.*
- Lévi-Strauss, Claude. *Φυλή και Ιστορία*. Αθήνα: Γνώση, 1995.
- Ρέντζος, Γιάννης. *Ανθρωπογεωγραφίες της πόλης*. Αθήνα: Τυπωθήτω, 2006.
- Sennet, Richard. *Η τυραννία της οικειότητας*. Αθήνα: Νεφέλη, 1999.
- Σίνος, Στέφανος. Θεωρία και πράξη στην προμοντέρνα αρχιτεκτονική**. Αθήνα: Πατάκης, 2011.
- Συμεών, Ανδρέας Ν., *Ο δημόσιος χώρος της πόλης*. Αθήνα: Ωκεανίδα, 2010.
- Τραυλός, Ιωάννης. *Πολεοδομική Εξέλιξη των Αθηνών*. Αθήνα: Καπόν, 2005 (1960).
- Παπαγεωργίου-Βενετιάς, Αλέξανδρος. *Αθήνα. Ένα Όραμα του Κλασικισμού*. Αθήνα: Καπόν, 2001.